

صیانت از سهام ملت

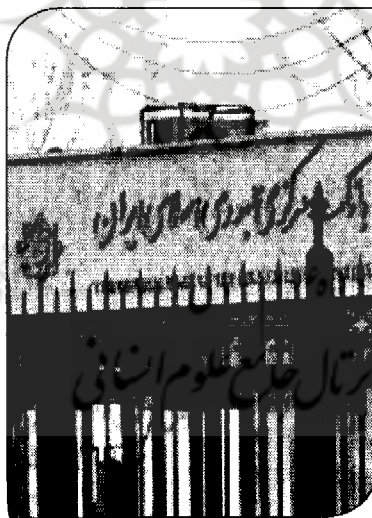
فائزه حسینی

اکثریت مجلس بوده و با حکم رئیس جمهور منصوب شود. مصباحی مقدم تأکید داشت که عزل رئیس کل باید محدود و مشروط باشد، زیرا بانک مرکزی بانک کل ملت است و قوا باید در اداره آن نقش مؤثری داشته باشند. همچنین با رأی مجلس به پیشنهاد احمد توکلی رئیس جمهور به عنوان رئیس مجمع، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، وزیر اقتصاد و دو تن از وزرا، ترکیب مجمع عمومی بانک را تشکیل می دهند. بدین ترتیب رأی نمایندگان با یک تغییر به لایحه برگشت.

این آخرین اصلاحات مجلس در مورد مجمع عمومی بانک بود، احمد توکلی عضو کمیسیون برنامه و بودجه در این باره گفت که حتماً این مصوبه با ایراد شورای نگهبان روبه رو خواهد شد، زیرا اعمال قوه مجریه به وسیله رئیس جمهور و وزرا خواهد بود، در حالی که طبق مصوبه مجلس، رئیس جمهور، رئیس کل بانک و قائم مقام وی را پیشنهاد می کند و پس از تأیید از سوی مجمع بانک، مجلس باید به آنها رأی اعتماد بدهد و این مورد جزء وظایف قوه مجریه است. چنانچه شورای نگهبان هم اعلام کرد تعیین رئیس بانک مرکزی جزء اختیارات مجلس نیست. توکلی پیش بینی کرده بود که با ایراد شورای نگهبان، نمایندگان این بار بر مصوبه خود پافشاری کرده و برای تعیین تکلیف به مجمع تشخیص مصلحت نظام فرستاده شود. بنابراین مصوبه به گونه ای تغییر کرد که به قول احمد توکلی با دید آینده نگر همراه بود. این عضو کمیسیون برنامه و بودجه گفت نباید این گونه تلقی شود که این مصوبه

مجلس اقتصاددانان را از این ترکیب حذف کند امکان رفع ایراد می باشد.

نمایندگان برای رفع ایراد شورای نگهبان، برگشت رئیس جمهور به ترکیب مجمع عمومی بانک مرکزی موافقت کردند، همچنین با پیشنهاد مصباحی مقدم تصویب شد انتخاب رئیس کل بانک مرکزی به پیشنهاد رئیس جمهور و با تأیید مجمع عمومی و رأی

احمدی نژاد: «بانک مرکزی مال ملت است باید در دست حاکمیت منتخب ملت باشد نه این که بیرون بیاید و دست کسانی بیفتد که معلوم نیست چه کسانی هستند.»

بالاخره لایحه برنامه پنجم توسعه در صحن علنی از تصویب نمایندگان گذشت و در انتظار تأیید نهایی شورای نگهبان قرار گرفت. این لایحه یک اصلاحیه بحث برانگیز داشت و آن تغییرات در مجمع عمومی بانک مرکزی و حذف رئیس جمهور از آن بود. با مصوبه جدید مجلس که به پیشنهاد باهنر و با اختلاف ۳ رأی به تصویب رسید، مجمع عمومی بانک از ۱۱ عضو تشکیل می شود؛ وزیر امور اقتصادی و دارایی، معاون برنامه ریزی و راهبردی رئیس جمهور، دادستان کل کشور، رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و هفت نفر اقتصاددان با حداقل ۱۵ سال سابقه که در دوره اول هفت نفر اقتصاددان را رئیس جمهور همزمان به مجلس معرفی می کند و آنها با رأی اکثریت مجلس انتخاب می شوند.

در حال حاضر رئیس جمهور، وزیر امور اقتصادی و دارایی، معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری و وزیر بازرگانی و یکی از وزیران به انتخاب هیئت وزیران، اعضای مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را تشکیل می دهند.

مصوبه جدید با مخالفت شورای نگهبان روبه رو شد، ایراد شورای نگهبان به خاطر حذف رئیس جمهور نبود و آن را غیر قانونی ندانست، بلکه دلیل مخالفت خود را حضور اقتصاددانان در مجمع اعلام کرد و آن را مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی دانست، زیرا این بانک نهاد حاکمیتی تلقی می شود و عضویت افراد خارج از قوای سه گانه در آن مغایر اصل ۴۴ است. سخنگوی شورای نگهبان گفت که اگر

برای بستن دست رئیس جمهور در عزل و نصب‌ها صورت گرفته است. توکلی همچنین پیشنهاد باهنر در مورد حضور اقتصاددانان غیر دولتی را در ترکیب مجمع معیار با قانون اساسی توصیف کرد. به گفته وی مجمع عمومی محل اجتماع صاحبان سهام است و چون بانک مرکزی یک شرکت دولتی است، دولت به نمایندگی از ملت، مجمع عمومی را تشکیل می‌دهد. وی حضور نمایندگان بخش خصوصی را که خود آنها در کارکرد نظام بانکی صاحب منفعت هستند، دارای اثرات منفی دانست. لازم به ذکر است که کمیسیون تلفیق با این نگاه که مجمع تنها در اختیار دولت نباشد و در اختیار حکومت قرار بگیرد نمایندگانی از دو قوه دیگر در مجمع قرار داده بود. بدین ترتیب رئیس قوه قضاییه و دادستان کل، رئیس و نایب رئیس مجلس، رئیس جمهور و معاون وی و وزیر اقتصاد از سه قوه، اعضای مجمع را تشکیل می‌دادند. اما این پیشنهاد در صحن علنی رأی نیاورد. دلیل مخالفت نمایندگان مخدوش شدن مسئولیت‌ها و پرهزینه بودن سؤال از رئیس جمهور بود و معتقد بودند پاسخگویی را کاهش می‌دهد. گذشته از این، انتخاب یا تغییر رئیس کل در فرآیندی میسر می‌شود که با رضایت سه قوه همراه باشد و همین نکته می‌توانست به مشکلی بزرگ تبدیل شود.

به این ترتیب برنامه پنجم به گونه‌ای تصویب شد که به قول قدرت‌الله علیخانی، نه دولت راضی شد، نه مجلس، چرا که با وجود توافق دولت در کمیسیون تلفیق، اما در صحن مجلس، دولت نظرش تغییر می‌کرد و خیلی جاها دولت انتقاد می‌کرد. البته خیلی مواقع هم مجلس بر دیدگاه خود پافشاری می‌کرد.

این مصوبه که با عنوان استقلال بانک مرکزی لقب گرفت در یوته نقد بسیاری از صاحب نظران نیز قرار گرفت. برخی استقلال بانک مرکزی را در عمل می‌دانند تا در قانون، زیرا استقلال بانک مرکزی برای جلوگیری از تورم حساب نشده، نظم سیاست‌های پولی و اعتباری کشور و حفظ ارزش پول لازم است، هر چند که قوانین می‌توانند اعتماد فعالان اقتصادی را تأمین کنند. برخی هم معتقدند سیاست‌های پولی و مالی و ارزی مربوط به شورای پول و اعتبار است، به همین دلیل وجود کارشناسان اقتصادی و بانکی

در مجمع عمومی ضرورتی ندارد. برخی حضور کارشناسان بخش خصوصی را در شورای پول و اعتبار، سنجیده و ضروری می‌دانند، زیرا بخش خصوصی از مهمترین محورهای اقتصاد کشور است و نباید از آنها هراس داشت، بویژه آن که تصمیمات شورا با اجماع آرا تصویب می‌شود و بانک مرکزی دارای ابزار کارآمدی در تحقیق است، بنابراین جایی برای اعمال نظر خاص نمی‌ماند. جایگاه این شورا که در بدنه بانک مرکزی قرار دارد آن قدر اهمیت دارد که جلسات آن محرمانه بوده و اعضا سوگندنامه‌ای در مورد محرمانه نگه داشتن مباحث امضا می‌کنند، زیرا کوچکترین اشاره می‌تواند به شایعه‌ای برای بی‌ثبات کردن بازار تبدیل شود. برخلاف نظر احمد توکلی این دسته معتقدند که

اقتصاددانان می‌گویند:
مدیریت ارزش ارزی کشور با خارجی و ذخایر ارزی کشور با مسئولیت شورای پول و اعتبار است؛ ذخایری که عمدتاً متعلق به دولت نیست، زیرا دولت در آمد ارزی خود را که با فروش نفت یا دیگر درآمدهای ارزی به دست آمده، به بانک مرکزی فروخته و ریال آن را دریافت و از طریق بودجه به مصرف می‌رساند

مدیریت ارزش ارزی خارجی و ذخایر ارزی کشور با مسئولیت شورای پول و اعتبار است؛ ذخایری که عمدتاً متعلق به دولت نیست، زیرا دولت در آمد ارزی خود را که با فروش نفت یا دیگر درآمدهای ارزی به دست آمده، به بانک مرکزی فروخته و ریال آن را دریافت و از طریق بودجه به مصرف می‌رساند، از سویی ذخایر ارزی پشتیبان نقدینگی و اعتباراتی است که بانک مرکزی در اختیار دولت گذاشته است. یکی از چالش‌های بانک مرکزی و شورای پول و اعتبار حفظ و افزایش این ذخایر است. جلیل شرکا می‌گوید گاهی ممکن است تصمیمات شورا در جهت خلاف تصمیمات دولت قرار بگیرد، مثلاً در حال حاضر شورا و بانک مرکزی منتظر اجرای برنامه حذف یارانه‌ها هستند تا بدانند چه نوع سیاست انقباضی اتخاذ کنند تا نقدینگی که از این طریق به بازار راه می‌یابد را از بازار پول خارج کنند و بدین وسیله از تورم غیر قابل قبول جلوگیری کنند.

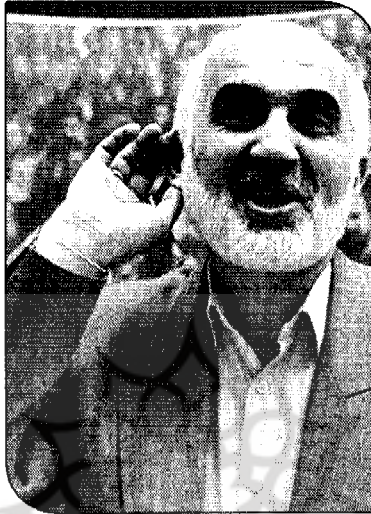
محمود احمدی‌نژاد در اظهار نظری معنای استقلال بانک مرکزی را چنین توصیف کرده بود که «بانک مرکزی مال ملت است باید در دست حاکمیت منتخب ملت باشد نه این که بیرون بیاید و دست کسانی بیفتد که معلوم نیست چه کسانی هستند.»

از دیدگاه حامیان دولت، دولت باید در اداره بانک مرکزی دخالت داشته باشد تا بتواند بحران‌ها را کنترل کند. استقلال بانک مرکزی به میزان رابطه آن با دولت مربوط می‌شود. این کارشناسان حذف رئیس جمهور از مجمع عمومی بانک را کار خطرناکی می‌دانند، زیرا معتقدند اقتصاد کشور با وجود اجرای قانون سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به میزان زیادی از سازوکارهای دولتی پیروی می‌کند و از این رو نمی‌توان منکر نقش دولت در ترکیب مجمع بانک بود و حذف رئیس جمهور را راه حل خروج از بحران نمی‌دانند. نباید از نظر دور داشت که استقلال بانک مرکزی از دو جنبه اهمیت دارد؛ بعد سیاسی آن که در تعیین اهداف خود بدون تأثیرپذیری از دولت و هرگونه فشارهای سیاسی باشد و بعد اقتصادی که در اجرای خط‌مشی‌های خود مانند ثبات قیمت‌ها، حفظ ارزش پول و... آزادانه اهداف

اقتصادی خود را پیگیری کند.

به گفته مصباحی مقدم سیاست‌های پولی باید از ثبات برخوردار باشد، چرا که در صورت نوسان آن، کل اقتصاد تغییر می‌کند. بسیاری هم عدم تعامل رئیس کل را با رئیس دولت بعید می‌دانند و اظهارات بهمنی رئیس کل وقت بانک مرکزی را در مورد مصوبه اولیه مجلس که گفته بود اگر همین نیمچه استقلال را هم نداشته‌ایم، امروز در شرایط دیگری بودیم، به نوعی ژست استقلال‌طلبی عنوان کردند. محمود بهمنی پس از ابراهیم شیبانی و طهماسب مظاهری رؤسای پیشین که خواهان استقلال بیشتری در قبال دولت بودند، با دولت دهم همگام بودند و چنین تلقی می‌شود که در زمان وی دست دولت در نظام بانکی باز بوده، به طوری که برخی از مدیران بانکی از اعضای سابق هیئت دولت انتخاب شده‌اند، در صورتی که قبلاً با ضوابط بانک مرکزی مخالف بوده‌اند. با این حال در این دوره بدهی دولت به سیستم بانکی برخلاف قانون برنامه چهارم که تأکید شده بود بانک‌ها به دولت قرض ندهند افزایش یافته، در حالی که درآمدهای نفتی افزایش چشمگیری داشته و می‌توانست زمینه‌ای برای رشد در آمد سیستم بانکی باشد. برخی از بانک‌های دولتی در زمان دولت نهم در معرض ورشکستگی قرار گرفتند و معوقات بانکی به رقمی معادل ۵۰ هزار میلیارد تومان رسیده است. در هر صورت بهمنی همچنان بر استقلال بانک مرکزی تأکید دارد و می‌گوید اگر روزی احساس کند استقلال بانک مرکزی خدشه دار شده، همان روز استعفا خواهد داد و می‌افزاید هر فردی از ذخایر بانک مرکزی سهم دارد و وظیفه بانک را در حفظ این سهم می‌داند. از سوی دیگر رئیس دولت به هنگام تشریح طرح تحول، به اصلاح سیستم بانکی به عنوان مشکل بعدی نظام اشاره کرده بود. بنابر گفته دکتر احمدی نژاد بانک‌ها نمی‌توانند منابع را در جهت اهداف اقتصادی هدایت کرده و به همین علت ساختارها باید به کمک آمده و مسیر را هموار کنند، در حالی که وی قبلاً در سخنانی بانک‌ها را از ریشه‌های اصلی بی‌عدالتی و مفاسد دانسته بود. رئیس دولت در تیرماه سال ۱۳۸۴ اظهار داشت شک نکنید رانت خواری‌ها،

احمد توکلی: مجمع عمومی محل اجتماع صاحبان سهام است و چون بانک مرکزی یک شرکت دولتی است، دولت به نمایندگی از ملت، مجمع عمومی را تشکیل می‌دهد

ویژه خواری‌ها و سوءاستفاده‌ها همگی در این روابط بانکی است و می‌افزاید من از بانک‌ها آمار گرفتم نزدیک به ۶۰ درصد کل اعتبارات بانکی وام‌های یک میلیارد تومان به بالاست در صورتی که کشاورزی و صنعت ما نیازمند وام‌های ریز است.

طهماسب مظاهری رئیس کل سابق بانک مرکزی، در این رابطه می‌گوید چاره‌ای جز این نیست که قوانین بانکداری اسلامی مورد بازنگری قرار گیرد و در جهت تناسب با بانکداری مدرن و خصوصی‌سازی بانک‌ها و کاهش حجم تصدی‌گری دولت، سعی شود سیاست‌های پولی بر اساس سیاست‌های اقتصادی دولت که به صورت قانون برنامه توسعه اقتصادی تنظیم شده، تطبیق شود. وی فاصله ایجاد شده بین تورم و سود بانکی را عاملی می‌داند که اخذ اعتبار بانکی را از یک ابزار مالی و تولیدی به ویژه خواری و رانت‌جویی تبدیل کرده است. مظاهری می‌افزاید به همین دلیل نظام تصمیم‌گیری کشور احساس وظیفه می‌کند تا در این امر دخالت کند و نگذارد هیچ کس

بیش از حد معینی از اعتبار بانکی استفاده کند. مظاهری در مورد بدهی معوق می‌گوید بخش خصوصی که اعتبار دولتی را دریافت کرده آن را به عنوان یک هدیه دولتی تلقی می‌کند و در خصوص لزوم بازپرداخت آن اقدامی انجام نمی‌دهد، وی این را دلیلی بر سوءمدیریت بانک‌ها ارزیابی می‌کند.

تلاش مجلس شورای اسلامی در این بود که بتواند راهکاری برای حفظ استقلال بانک مرکزی از دولت و تفکیک بین سیاست‌های پولی و مالی ایجاد کند. برخی از نمایندگان هم استقلال بانک را الزاماً در تغییر ساختار آن نمی‌دانند، بلکه معتقدند تعاملات بین رؤسای بانک و دولت باید نظام‌مند شود و از سوی دیگر دولت مکلف به رعایت انضباط در سیاست‌های مالی خود شود تا زمینه استقلال سیاست‌های پولی و مالی در کشور فراهم شود. برخی از کارشناسان هم معتقدند این مقامات پولی هستند که باید در تصمیم‌گیری‌ها با تصمیمات مقامات دولتی هماهنگ باشند، چرا که دولت حاصل انتخاب مردم است و پیروی از ساختار دموکراتیک نظام این منطقی را تأیید می‌کند که مقامات بانک مرکزی هماهنگ با دولت عمل نمایند. از سوی دیگر در آمد ارزی حاصل از فروش نفت از طریق دولت به نمایندگی از آحاد مردم به بانک مرکزی سپرده می‌شود، این عده این پرسش را مطرح می‌کنند که آیا سپردن منابع ارزی از سوی دولت به دست نهادی که خود نقش مؤثری در تصمیمات آن ندارد غیر منطقی نیست؟

اما کارشناسان مخالف نظر فوق معتقدند با ترکیب فوق، بانک مرکزی عملاً به تأمین‌کننده نیازهای بودجه‌ای دولت و نهاد‌های وابسته تبدیل شده است. بنابر پیشنهاد آنان جایگاه بانک مرکزی باید خارج از مجموعه و ساختار دولت باشد. به علاوه در مقام پاسخگویی به دولت هم نباشد تا فارغ از هر گونه فشار سیاسی و مالی از سوی دولت بر مبنای ضوابط پولی به انجام وظایف خود بپردازد. این دسته از اقتصاددانان در بحث اصلاح ساختار بودجه ساختار ناکارآمد آن را نتیجه مستقیم عدم استقلال بانک مرکزی می‌دانند. در این

صورت، دولت که ارز نفت را در اختیار دارد قادر نخواهد بود از طریق اعمال حاکمیت بر سیاست های پولی، درآمدهای نفتی را خارج از اعتبارات مصوب هزینه کند و امنیت اقتصاد به خطر افتد. از دید دکتر محمود جامساز آنچه امنیت اقتصادی را به خطر می افکند، ساختار اقتصادی و حقوقی کشور است و می افزاید بی تردید یکی از عوامل تضعیف و تخریب امنیت اقتصادی ترکیب ناهینه سیاست های پولی و مالی است. اینجاست که اهمیت استقلال بانک مرکزی درک می شود. جامساز صرفاً تغییر نحوه انتصاب رئیس کل را موجب استقلال نمی داند، زیرا با تغییر آن بانک مرکزی از بدنه دولت جدا نخواهد شد و رئیس بانک هر چند متصف به شخصیت قوی و بااراده باشد باز هم به سبب مشکلات ساختاری قادر به عدم تمکین در برابر خواست دولت نخواهد بود.

استقلال بانک مرکزی عبارت است از استقلال در اعمال سیاست های پولی مستقل از حاکمیت و نفوذ دولت به این مفهوم که هیچ نهاد دولتی خارج از ساختار بانک مرکزی قادر به تحمیل اراده خود به بانک نباشد، بویژه در مورد اعطای وام به دولت یا تأمین کسری بودجه های دولت و رهایی از قیود اعتبارات دولتی.

پس از دو بار برگشت مصوبه از شورای نگهبان به مجلس شورای اسلامی، رجانیوز از نامه رئیس جمهور به مقام رهبری در خصوص انتخاب رئیس کل بانک مرکزی خبر

خود به فلسفه شکل گیری مجمع از سوی امام (ره) اشاره کرده و همچنین مشکلات حقوقی را در این رابطه بر شمرده است. نامه با عبارت «والامر الیکم» پایان یافته است. بدین ترتیب مرکزی که به مثابه قلب امور مالی کشور می باشد باین پرسش رویه رو شد که آیا باید تسلیم خواست و اراده دولت ها باشد یا آن که به کل از زیر مجموعه قوه مجریه خارج شود؟ «معضلی» که از سوی مقام رهبری به مجمع تشخیص مصلحت واگذار شد.

سپس محسن رضایی اعلام کرد که اختلاف بین شورای نگهبان و مجلس را با کمک مقام رهبری حل کردیم و قرار شد بانک مرکزی به عنوان یک بحث کارشناسی در مجمع بماند و افزود در رابطه با نحوه اداره بانک نیاز به بحث های کارشناسی بیشتری وجود دارد. دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام در مورد نحوه انتخاب رئیس بانک مرکزی گفت شاید اگر وقت شود همه دوستان قانع شوند. وی باین بیان که بانک مرکزی در سیاست گذاری، مقررات و نظارت باید کاملاً جدی گرفته شود افزود که در بحث عزل و نصب اداره کنندگان باید دولت نقش داشته باشد و منظور از استقلال را در عملکرد و فعالیت ها دانست. دبیر مجمع گفت که شورای پول و اعتبار، ناظر بر فعالیت های بانک مرکزی است و در مجموع نیاز به تغییر در آن ندیدیم، وی در ادامه گفت که این شورا منحل شده بود، اما فعالیتش را شروع کرده و اگر فعالیت هایش را قوی کند قطعاً نظر مجلس تحقق پیدا خواهد کرد.

بانک مرکزی باید خارج از مجموعه و ساختار دولت باشد، به علاوه در مقام پاسخگویی به دولت هم نباشد تا فارغ از هر گونه فشار سیاسی و مالی از سوی دولت بر مبنای ضوابط پولی به انجام وظایف خود بپردازد

داد. به گزارش این سایت، تبدیل شدن این نحوه قانونگذاری در مجمع تشخیص مصلحت نظام، نافه قانون اساسی دانسته شده است. وی در نامه

خوانندگان محترم نشریه

چنانچه خواهان دریافت دوره نشریه چشم انداز ایران (از شماره ۱ تا ۴۶)

به صورت مجلد هستید

با شماره تلفن ۰۲۱-۶۶۹۳۶۵۷۵، تماس بگیرید.

**با صبا افتان و خیزان می روم تا کوی دوست
وز رفیقان ره استمداد همت می کنم**

از خوانندگان نشریه تقاضای دعای خیر، همت عالی و پورا دعوت به موقع حق اشتراک را داریم